

фактов и доказательств в определенном деле и принятии решения в нем. Данный процесс реализуется с учетом использования сформированных на протяжении жизни в сознании субъекта правоприменительной деятельности стереотипов для проведения сравнений в процессе судебного познания.

Ключевые слова: правоприменительная деятельность, правоприменительное усмотрение, судебное усмотрение, гносеологические основы судебного усмотрения.

Summary

Glubochenko S. M. Gnoseological parameters of the outlook of persons who implement law in court practices. — Article.

The role of the gnoseological parameters of the outlook of persons who implement law is reviewed in the article in the context of law implementation itself; the notion and content of the judicial exploration within the judicial law implementation is analyzed as the law implementation itself. The author comes to a conclusion that the judge's outlook and ideology forms certain gnoseological basis that leads to multidimensional evaluation of facts and evidence in a particular case, issuing judgment therein. Such process occurs with the consideration to lifetime stereotypes of the person enforcing law for comparison purposes in the judicial exploration.

Keywords: law implementation; law implementation discretion; court discretion; gnoseological basis for court review.

УДК 341.231.14(4):340.132.6

Л. А. Цвігун

ПРИНЦИПИ ТЛУМАЧЕННЯ ПРАВА ЄВРОПЕЙСЬКИМ СУДОМ З ПРАВ ЛЮДИНИ

Актуальність дослідження визначається важливістю правотлумачної діяльності Європейського суду з прав людини (ЄСПЛ). Саме практика ЄСПЛ багато в чому формує сучасне обличчя правових систем, що функціонують на Європейському континенті. Рішення Суду, будучи обов'язковими для виконання в усіх державах — членах Ради Європи, на сьогоднішній день являють собою одне з джерел права цих держав та поступово поширюють вплив судового прецеденту на романо-германську правову сім'ю. Важливість діяльності ЄСПЛ можна яскраво побачити через постійне збільшення числа заявників, що звертаються до даного органу правосуддя. Р. Рісдалл, один з колишніх президентів ЄСПЛ, визначав його діяльність як квазіконституційний суд цілої Європи [1, 2]. Принципи тлумачення норм права, що використовуються ЄСПЛ, мають використовуватись в кожній державі, що є членом Ради Європи.

Метою дослідження є аналіз принципів тлумачення норм права ЄСПЛ та їх застосування на прикладні конкретних справ, що розглядались ЄСПЛ.

Виклад основного матеріалу. Правовою основою рішень ЄСПЛ, є Європейська конвенція про захист прав людини і основоположних свобод (Конвенція). Саме її норми підлягають тлумаченню та інтерпретації зі сторони Суду. Тлумачення Конвенції має обов'язково враховувати її особливу природу як «правозахисного» договору. В центрі уваги інтерпретатора повинні бути права людини, що

виступають основою для оцінювання правомірності тих чи інших дій або бездіяльності держав — учасниць Конвенції. Це, безперечно, впливає як на формування системи принципів тлумачення конвенційних норм, так і вибір методу тлумачення у кожному конкретному випадку.

Справи, які розглядаються ЄСПЛ останніми роками, ставлять нові питання при тлумаченні норм Конвенції. Чи передбачає право на життя згідно зі ст. 2 Конвенції право невиліковно хворого пацієнта на закінчення життя? Чи передбачає право на приватне життя згідно зі ст. 8 Конвенції право спати вночі вільно від шуму літака? Чи право на майно згідно зі ст. 1 Протоколу 1 Конвенції надає право колишньому королю Греції вимагати компенсації від експропріації королівського майна, яка була здійснена за результатами референдуму про відміну монархії? [1, 4]

Аналіз здійснюваної Страсбурзьким судом інтерпретації норм Конвенції про захист прав людини та основоположних свобод дає змогу виділити такі принципи тлумачення:

- 1) принцип пропорційності та забезпечення рівноваги інтересів;
- 2) принцип ефективного та динамічного тлумачення;
- 3) принцип забезпечення правової визначеності (принцип дотримання прецеденту);
- 4) принцип забезпечення певної свободи національного розсуду;
- 5) принцип автономного тлумачення;
- 6) врахування загально визнаних міжнародних стандартів і принципів міжнародного права;
- 7) принцип забезпечення мінімальних гарантій прав і свобод людини [2, 131].

Принцип пропорційності та забезпечення рівноваги інтересів. В тексті Конвенції прямо закріплено лише кілька абсолютних прав, при тлумаченні ж усіх інших Суд прагне до визначення рівноваги між різними правами та інтересами (мається на увазі як рівновага між правами окремого індивіда та суспільними або державними інтересами, так і баланс між правами окремих осіб, інтереси захисту яких суперечать один одному).

По суті, принцип пропорційності, який застосовується Судом при тлумаченні Конвенції, передбачає наявність цілої низки вимог до правових актів держави, що регулюють поведінку індивіда. Вони не можуть бути свавільними, нерозумними, несправедливими, необґрунтованими або зумовленими причинами законодавців. Обрані засоби мають органічно та раціонально співвідноситися з бажаним результатом, досягнення якого реалізується прийняттям державного рішення. Ці вимоги є гарантією від застосування проти особи свавільних і необґрунтованих дій державних органів, що чиняться на підставі антиправового акта.

Найбільше уваги Суд приділяє перевірці пропорційності застосованих заходів і поставленої мети. З метою запобігання свавільним законам, на думку Суду, необхідно дотримувати двох основних вимог:

- 1) закон має бути загальнодоступним, щоб громадянин був у змозі зрозуміти, за яких обставин застосовується саме цей закон;

2) норма не є нормою закону, доки вона не сформульована настільки чітко, щоб громадянин міг відповідно регулювати свою поведінку, а також, у разі надання йому кваліфікованої консультації, — розумно передбачити наслідки, до яких призведе його певна дія [3].

Принцип пропорційності та забезпечення рівноваги інтересів безпосередньо застосовується щодо тлумачення норм з елементами «сфери оцінення» і «співпрацює» із принципами автономності тлумачення та забезпечення певної сфери національного розсуду. Найбільше цей принцип діє на кінцевому етапі інтерпретації, тобто після визначення мети правової норми, змісту права, обсягу сфери оцінення держави-відповідача [4, 10].

Так, у справі «Алієв проти України», що стосувалася умов тримання заявника в СІЗО та «коридорі смерті», Суд розглядав поміж іншого скаргу заявника на те, що йому дозволялося одержувати лише шість посилок і три бандеролі на рік, що створювало перешкоду здійсненню права на повагу до листування, гарантованого статтею 8 Конвенції. Розглянувши факти справи, Суд зазначив: така перешкода «передбачена законом» і може бути розглянута як така, що мала на меті «попередження безпорядку чи злочину», та, беручи до уваги інтереси адміністрації СІЗО, дозволяла впевнитись, що шкідливі предмети не потрапили до СІЗО. Що стосується необхідності даного обмеження, Суд повинен врахувати логістичні проблеми, які стосуються процесу необмеженої кількості посилок, що надходять до СІЗО, у даному випадку в СІЗО перебувало більше 3000 засуджених. Якби засудженим було надано дозвіл одержувати необмежену кількість посилок чи бандеролей, то це б поклато на працівників СІЗО значну частину роботи з перевірки кожної посылки з метою забезпечення безпеки в СІЗО. Режим безпеки в СІЗО спрямований на захист громадськості в цілому від правопорушень, а також на захист самих засуджених. Суд зауважує, що можливість отримувати посылки чи бандеролі кожні шість тижнів може бути розцінена як баланс інтересів суспільства та особистості, беручи до уваги, що адміністрація слідчого ізолятора забезпечує одяг, їжу та медикаменти для всіх ув'язнених протягом позбавлення волі. На додаток Суд посилається на свідчення уряду, що немає обмежень для родичів надсилати ув'язненим гроші, щоб придбати продукти харчування в магазині слідчого ізолятора. На фоні цих обставин Суд зауважує, що заходи були пропорційні меті запобігання заворушенням та злочинам, таким чином, не було порушення ст. 8 Конвенції [5].

Принцип ефективного й динамічного тлумачення. Потреба здійснення на практиці дійового захисту прав і свобод людини обумовила застосування ЄСПЛ такого підходу до тлумачення норм Конвенції, який дозволяє йому постійно розширювати встановлені Конвенцією гарантії. З огляду на це, принцип ефективного та динамічного тлумачення конвенційних норм у практиці Суду фактично перетворився на спосіб експлуатації потенційних можливостей Конвенції [2, 132]. Завдяки цьому правотлумачна діяльність ЄСПЛ стає способом не тільки забезпечення й захисту закріплених Конвенцією прав і свобод людини, але й також засобом розширення прав і свобод людини та звуження

правообмежувальних можливостей держави, що веде до розширення правозабезпечувальних обов'язків держави перед людиною.

Існування принципу ефективного захисту прав людини впливає з положень Преамбули Конвенції, де зафіксовано, що одним із засобів досягнення більшої єдності між членами Ради Європи є захист і розвиток прав та свобод людини. Крім того, принцип ефективного тлумачення дозволяє найкращим чином пристосувати положення Конвенції до соціальних умов, які постійно змінюються. Цей принцип обумовлює так звану «динамічну» або «еволюційну» інтерпретацію конвенційних норм, що застосовується ЄСПЛ. У його прецедентному праві вкоренилося положення про те, що Конвенція є живим інструментом, який повинен тлумачитися «у світлі умов сьогодення [2, 134].

Так, у справі «Маркс проти Бельгії» [6], в якій Суд розглядав проблему обмеження прав позашлюбної дитини, тлумачення норм конвенції здійснювалось саме за допомогою принципу ефективного й динамічного тлумачення. Як зазначено в рішенні, на той час, коли Конвенція розроблялася, у багатьох європейських країнах вважалось допустимим і нормальним розрізняти «незаконну» та «законну» сім'ю. Проте у даному випадку Суд не може не підкреслити того факту, що внутрішнє право переважної більшості держав — членів Ради Європи розвивалося й продовжує розвиватися поряд з відповідними міжнародними документами у напрямку повного юридичного визнання максими *mater semper cetra est* — мати завжди достовірно відома. Суд, таким чином, надав вирішального значення тим стандартам, які були загальноновизнаними на момент розгляду справи, а не на момент прийняття Конвенції.

Принцип забезпечення правової визначеності (принцип дотримання прецеденту) передбачає послідовний розвиток практики. Суд від самого початку став на позиції доктрини судового прецеденту, посиляючись на попередню прецедентну практику у своїх рішеннях, оскільки ця доктрина є надійним інструментом захисту прав людини безпосередньо на основі Конвенції. Як підкреслив ЄСПЛ у справі «Коссі проти Сполученого Королівства», в інтересах правової визначеності та регулярного розвитку прецедентного права відповідно до Конвенції він у більшості випадків дотримується правила прецеденту [7]. Це дозволяє Судові забезпечити реалізацію принципу правової рівності всіх перед законом і судом, адже вирішення схожих справ по-різному може призвести до того, що будуть порушені законні очікування тих, хто шукає захисту в правосудді, а також рівновага та стабільність суспільних правовідносин. Судовий прецедент сприяє чіткості та універсалізації розуміння Конвенції, встановлює певні стандарти правосуддя, яких повинен дотримуватися Суд, конкретизує та розвиває конвенційні положення, дає змогу правильно зрозуміти їхню букву та дух, дисциплінує суддів, які ухвалюють рішення, обмежує суддівське свавілля [8].

Страсбурзький суд змінює свою практику лише тоді, коли цього вимагають потреби забезпечення ефективного захисту прав людини (з огляду на принцип ефективного та динамічного тлумачення конвенційних норм).

Принцип забезпечення певної свободи національного розсуду. Цей принцип передбачає здійснення ЄСПЛ тлумачення конвенційних приписів у справах певного типу з врахуванням наявної у судових органів та посадових осіб держав-учасниць, делегованої їм положеннями Конвенції певної свободи розсуду щодо розуміння та застосування ними конвенційних норм з метою забезпечення належних умов реалізації та захисту прав і свобод людини, а також досягнення балансу між цими правами та свободами особи і національними інтересами [4, 10]. Сутність цього принципу полягає в тому, що обов'язок застосовувати, тлумачити та конкретизувати норми Конвенції покладається, у першу чергу, на національні органи. Головне ж завдання ЄСПЛ полягає у здійсненні контролю за тим, щоб дії держав не виходили за встановлені Конвенцією межі. Іншими словами, національні державні органи хоча й наділені певною свободою в питанні визначення точного обсягу гарантованих Конвенцією прав і свобод, а також конкретних засобів їх обмеження, повинні при цьому неодмінно враховувати принципи, закладені в Конвенції та прецедентному праві Суду.

Застосування ЄСПЛ цього принципу дає змогу гармонізувати дію як норм національного законодавства, так і положень Конвенції. Саме ці правила здатні полегшити досягнення компромісу між позиціями заявників та відповідачів у тих справах, в яких тією чи іншою мірою може бути застосована концепція «межі оцінення» (*margin of appreciation*).

Для наочності розглянемо позицію ЄСПЛ, висловлену у справі «Барфод проти Данії». На заявника, котрий опублікував статтю в журналі «Gronland Dansk» у серпні 1982 р., в порядку кримінального судочинства було накладено штраф за образу двох судових засідателів. Таким чином, ЄСПЛ належало визначитися з тим, чи було втручання у право на свободу слова заявника необхідним у демократичному суспільстві для досягнення легітимної мети — захисту репутації інших осіб та авторитету правосуддя. Як зазначено в рішенні, «Суд наполегливо повторював, що Договірні Сторони до певних меж мають право діяти за власним розсудом в оцінці необхідності та ступеня такого втручання, проте даний розсуд знаходиться під наглядом з боку органів європейського контролю, що розповсюджується як на законодавство, так і на прийняті відповідно до нього рішення, навіть винесені незалежним судом». Далі Суд перевірів, чи було накладене на заявника покарання пропорційним досягненню законної мети, та дійшов висновку, що в даному випадку порушення ст. 10 Конвенції не мало місця [9].

Принцип автономного тлумачення. Пошук ЄСПЛ загальноєвропейського стандарту тлумачення окремих правових понять забезпечується своєрідним принципом формування власного — «автономного» — їх розуміння, і застосовується цей принцип не лише для з'ясування змісту юридичних термінів Конвенції, але й застережень, зроблених державами відповідно до ст. 64 Конвенції. З огляду на багатоманітність правових систем держав — членів Ради Європи, ЄСПЛ нерідко доводиться мати справу з великою кількістю правових понять, що не мають єдиного визначення в різних європейських країнах. Це практично унеможливорює тлумачення деяких термінів Конвенції відповідно до їхньо-

го буквального значення. За цих умов Суд пішов шляхом пошуку «спільного знаменника» у розумінні відповідних понять. Причому наявність законодавчого визначення того чи іншого терміна в національному праві держави, що виступає відповідачем у справі, ще не означає, що результат розгляду справи є заздалегідь визначеним [10, 281]. Застосування цього принципу сприяє уніфікації стандартів правозастосування у різних державах — членів Ради Європи.

На прикладі справи «Енгель та інші проти Нідерландів» можна побачити застосування цього принципу Судом [11]. Заявники Корнеліус Й. М. Енгель, Петер Ван дер Віел, Герріт Ян Де Віт, Йоханнес С. Дона та Віллем А. С. Шул проходили в 1970–1971 рр. строкову військову службу у військових силах Нідерландів. За порушення військової дисципліни відповідними командирами на них були накладені різні покарання: направлення до дисциплінарного підрозділу, арешт з «м'яким», «посиленим» і «суворим» режимом тримання. Заявники скаржилися на порушення п. 1 і п. 4 ст. 5, п. 1 ст. 6 та деяких інших статей Конвенції. Враховуючи те, що в ст. 6 Конвенції немає згадки про дисциплінарне судочинство («Кожен має право на справедливий і публічний розгляд його справи упродовж розумного строку незалежним і безстороннім судом, встановленим законом, який вирішить спір щодо його прав та обов'язків цивільного характеру або встановить обґрунтованість будь-якого висунутого проти нього кримінального обвинувачення»), принципове значення в цій справі мало питання про те, чи розповсюджуються гарантії цієї статті на даний випадок.

Чи припиняється застосування ст. 6 Конвенції лише тому, що компетентні органи Договірної Держави кваліфікують певне діяння, а також судовий розгляд як дисциплінарні, або ж, навпаки, ця стаття застосовується в деяких випадках незалежно від даної класифікації — це питання було головним для розгляду справи. У цьому контексті Суд підкреслив, що якщо б Договірні Держави могли за власним розсудом класифікувати правопорушення як дисциплінарне замість кримінального, дія основних положень ст. ст. 6 і 7 була б підкорена їхній суворій волі. Таке розширення повноважень могло б привести до результатів, несумісних з метою і завданнями Конвенції. Зважаючи на ступінь суворості покарання, яке могло бути відповідно до законодавства застосовано до деяких із заявників (хоча і не було застосовано фактично), Європейський суд з прав людини визнав звинувачення, висунуті заявникам, «кримінальними» в розумінні ст. 6 Конвенції. Зрештою, Суд зауважив, що Конвенція, звичайно, не зобов'язує компетентні державні органи притягати заявників до відповідальності в кримінальному порядку (адже остаточне рішення в такому разі могло бути суворішим), проте Конвенція зобов'язує надавати заявникам гарантії згідно з положеннями ст. 6 Конвенції.

Таким чином, автономність полягає у незалежності висновків ЄСПЛ від розуміння того чи іншого терміна, поширеного в окремих державах, однак ЄСПЛ санкціонує і певний рівень «гнучкості» при здійсненні такої інтерпретації правозастосовними органами країн-учасниць за умови, що їхня інтерпретація терміна видаватиметься достатньо «розумною» і такою, що відповідає змісту Конвенції [4, 11]. На даний момент у результаті тривалої інтерпретації

Судом положень Конвенції була сформована ціла система автономних понять — у його рішеннях можна знайти специфічні визначення таких термінів, як «цивільний» (*civil*), «кримінальний» (*criminal*), «обвинувачення» (*charge*), «особисте життя» (*private life*), «сімейне життя» (*family life*), «житло» (*home*), «кореспонденція» (*correspondence*), «майно» (*property*), «закон» (*law*) тощо.

Принцип врахування загальноєвропейських міжнародних стандартів і принципів міжнародного права. ЄСПЛ у справі щодо бомбувань у колишній Югославії зауважив, що під час інтерпретації Конвенції про захист прав людини та основоположних свобод слід брати до уваги будь-які відповідні норми міжнародного права, що застосовуються у відносинах між учасниками. Суд має брати до уваги будь-які доречні правила міжнародного права та визначати відповідальність держави згідно з керівними принципами міжнародного права, зважаючи, однак, на особливий характер Конвенції як договору з прав людини. Інакше кажучи, Конвенція повинна тлумачитися, наскільки це можливо, відповідно до інших принципів міжнародного права, частиною якого вона є [12].

Принцип забезпечення мінімальних гарантій прав і свобод людини. Згідно зі ст. 53 Конвенції, якщо в Конвенції (а так само і в практиці Європейського суду з прав людини) закріплено менші гарантії прав людини, ніж у національному законодавстві, то держава не може, посилаючись на Конвенцію або тлумачення її норм, яке було здійснене ЄСПЛ, порушувати чи обмежувати права, передбачені національним правом. Крім того, Конвенція не може служити виправданням для ухилення від виконання державою ширших зобов'язань, відповідно до інших міжнародних угод з прав людини, учасницею яких вона є.

Висновки. Розглянувши принципи тлумачення, які використовуються Європейським судом з прав людини, можна визначити велике значення їх застосування в практиці Суду. Дані принципи надають широкий спектр можливостей тлумачення норм Європейської конвенції про захист прав людини і основоположних свобод та дозволяють комплексно захистити права людини. Саме застосування принципів тлумачення Конвенції унеможливорює вузьке трактування прав, що гарантуються конвенцією. Принципи тлумачення Суду мають широкий вплив на правові системи Європи та поступово впроваджуються в судовому розгляді держав — членів Ради Європи.

Література

1. Letsas G. A theory of interpretation of the European Convention on Human Rights. — Oxford University Press, 2007. — 140 p.
2. Тлумачення та застосування Конвенції про захист прав людини й основоположних свобод Європейським судом з прав людини та судами України : навч. посіб. / М. В. Мазур, С. Р. Тагієв, А. С. Беніцький, В. В. Кострицький ; [відп. ред. В. М. Карпунов]. — Луганськ : РВВ ЛДУВС, 2006. — 600 с.
3. The Sunday Times v United Kingdom (Series A No 30), European Court of Human Rights (1979-80) 2 EHRR 245, 26 APRIL 1979 [Електронний ресурс]. — Режим доступу : http://www.hrcr.org/safrica/limitations/sunday_times_uk.html.
4. Федик С. Є. Особливості тлумачення юридичних норм щодо прав людини (за матеріалами практики Європейського суду з прав людини та Конституційного Суду України) : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.01 / С. Є. Федик ; Київ. нац. ун-т ім. Тараса Шевченка. — К., 2002. — 20 с.

5. Алієв проти України, рішення Європейського суду з прав людини (Заява № 41220/98) [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <http://umdpl.info/index.php?id=1225721847>.
6. Маркс против Бельгии (Marckx v. Belgium): Постановление Европейского Суда по правам человека от 13 июня 1979 года (жалоба N 6833/74) [Электронный ресурс]. — Режим доступа : http://european-court.eu/uploads/ECHR_Marckx_v_Belgium_13_06_1979.pdf.
7. European Court of Human Rights, Cossey v. the United Kingdom judgment of 17 October 1986 [Электронный ресурс]. — Режим доступу : <http://sim.law.uu.nl/sim/caselaw/Hof.nsf/e4ca7ef017f8c045c1256849004787f5/f7b00d667eb86fd1c1256640004c1d3b?OpenDocument>.
8. Шевчук С. Європейська конвенція про захист прав людини та основних свобод: практика застосування та принципи тлумачення у контексті сучасного українського праворозуміння [Електронний ресурс] // Практика Європейського суду з прав людини. Рішення. Коментарі. — 1999. — № 2. — Режим доступу : <http://eurocourt.in.ua/Article.asp?AIdx=416>.
9. Барфод (Barfod) против Дании. Решение Европейского суда по правам человека от 22 февраля 1989 г. [Электронный ресурс]. — Режим доступа : http://www.library.ejcs.ru/online/?a=con&b_id=726&c_id=9853.
10. Letsas G. The Truth in Autonomous Concepts: How To Interpret the ECHR // European Journal of International Law. — 2004. — Vol. 15, Iss. 2. — P. 279–305.
11. Энгель и другие против Нидерландов. Решение Европейского суда по правам человека от 8 июня 1976 г. [Электронный ресурс]. — Режим доступа : http://search.ligazakon.ua/l_doc2.nsf/link1/SO2825.html.
12. European Court of Human Rights, «Vlastimir and Borka Bankovic, Zivana Stojanovic, Mirjana Stoimenovski, Dragana Joksimovic and Dragan Sukovic v. Belgium, the Czech Republic, Denmark, France, Germany, Greece, Hungary, Iceland, Italy, Luxembourg, the Netherlands, Norway, Poland, Portugal, Spain, Turkey and the United Kingdom» decision of 12 December 2001 [Электронный ресурс] // European Court of Human Rights Portal. — Режим доступа : <http://www.echr.coe.int>.

Анотація

Цвігун Л. А. Принципи тлумачення права Європейським судом з прав людини. — Стаття.

У статті аналізуються основні принципи тлумачення норм права Європейським судом з прав людини. Аналізується їх застосування на прикладі конкретних справ, що розглядалися ЄСПЛ. Відзначається важливість даних принципів, оскільки їх використання при тлумаченні унеможливує вузьке трактування прав людини та гарантує їх всебічний захист.

Ключові слова: тлумачення права, принципи тлумачення, Європейський суд з прав людини, Європейська декларація про захист прав людини і основоположних свобод.

Аннотация

Цви́гун Л. А. Принципы толкования права Европейским судом по правам человека. — Статья.

В статье анализируются основные принципы толкования норм права Европейским судом по правам человека. Анализируется их использование на примере конкретных дел, которые рассматривались ЕСПЧ. Отмечается важность данных принципов, поскольку их использование при толковании дела делает невозможной узкую трактовку прав человека и гарантирует их всестороннюю защиту.

Ключевые слова: толкование права, принципы толкования, Европейский суд по правам человека, Европейская декларация о защите прав человека и основополагающих свобод.

Summary

Tsvigun L. A. Principles of interpretation of law by the European court on human rights. — Article.

In the article basic principles of interpretation of norms of law by the European court on human rights are analyzed. Their usage is analyzed on the examples of concrete cases that were examined by ECHR. The importance of these principles is remarked, as their usage for interpretation does impossible narrow interpretation of human rights and guarantees their all-round defense.

Keywords: interpretation of law, principles of interpretation, European court on human rights, European declaration about the protection of human rights and fundamental freedoms.